

Mattias

Han kom inte från grannsocknen, han kom från en helt annan del av landet, från det sydligaste landskapet, från Skåne, men inte från den feta skånska slätten utan från en kargare trakt. Han kom från en bygd med andra seder och vanor, ett annorlunda arbetssätt, ett annat språk, en annan kultur. Hans namn var Mattias Svensson, född 1875 i Näsums socken i nordöstra Skåne. Han var en i raden av åtta syskon. Föräldrarna Sven och Sissa Mattsson hade köpt gården där Mattias växte upp endast några år före hans födelse. Gården finns ännu kvar i släkten. Mattias lämnade barndomshemmet i unga år, naturligt och nödvändigt — det var ju för många på den lilla gården. Han hade redan fått lära sig arbeta, men nu började det verkligt hårda, ihärdiga och idoga arbetet, som skulle bli så typiskt för honom hela livet igenom till sena ålderdomens höst.

Mattias skulle bli vår Far, Gustavs, Brors och Annas Far.

- o - o - o -

En ruggig dag i påskveckan 1989. Marken är vitpudrad av snö, där jag kör från Hässleholm mot Kristianstad. Jag rundar Ivösjön vid Bromölla, namn som jag hört Far nämna så många gånger. Jag fortsätter norrut på Ivösjöns östra sida och efter några mil, just som jag kört genom ett skogsbälte, öppnar sig landskapet och uppe på höjden ser jag Näsums vita kyrka, Fars hembygds kyrka. Jag stannar till en kort stund och för-

Mattias barndomsstem i Näsrum med föräldrarna och systemen Elsa.

söker tänka mig hur det såg ut, innan bebyggelsen trängt på, när slätten var mera orörd. Mot öster ligger Ryssberget. Där fanns en gång Skånes största bokskog, som tillhörde Trolle-Ljungby — slottet med historien om Hornet och Pipan, som Far brukade berätta — och norrut skimtar Västanåhöjden. Så med ens är jag framme vid kyrkan. En skylt visar mot Västanå, och jag minns kusin Evalds anvisning: ”Ifall du glömt hur du ska köra så åk åt höger vid kyrkan, över ån och vid den stora mjölkpallen — ja, den står kvar som ett vägmärke — så ser du gården upp till höger.”

Jag minns — 1941 kom jag hit för första gången, då på tandemcykel från Kristianstad.

— Välkommen, säger Evalds fru, Ann-Marie, vi ska just spisa middag, du äter väl bruna bönor och fläsk!

Jag sitter i köket i min Fars barndomsstem, det hem han mer eller mindre nödtvunget måste lämna, jag vet inte när, men på ett ungefär för ca 90 år sedan. Generationer kommer och går, alla gör sina förändringar, alla sätter sina spår, men grunden eller, kanske jag vågar säga, något av själen finns ändå kvar.

— Vi har byggt till lite' här på kökssidan, säger Evald. Jag tittar i köksfarstun. Jo, där står fortfarande trätofflor.

— Ja, det är klart, hur skulle en skånsk bonde klara sig utan trätofflor. Har de inte sådana i Dalarna? Jag minns, Far saknade mycket de skånska trätofflorna, minst 10—12 par stod uppradade i farstun därhemma, berättade han.

Vi tar en promenad upp genom trädgården och till skogen, som tränger på. Alla dessa stenar, överallt, större och mindre, jordfasta eller friliggande och mellan stenarna — fruktträd.

— Träden börjar på att bli gamla nu, de är från både fars och farfars tid och säkert har farbror Mattes satt några också, det finns ett 100-tal ungefär. Förr sålde vi mycket frukt, men nu lönar det sig inte.

Jag erinrar mig en strof, som Far brukade citera efter ”Jordbrukets apostel” Per Rösiö: ”Där plogen ej kan gå, där lien ej kan slå, där bör ett träd få stå.”

— Här var tidigare en backstuga, nu finns endast en stenhög kvar där muren stått. De hade väl någon jordlapp runt stugan men jag har inget minne av de sista, som bodde här.

Backstugesittare! Jag minns Far talade om dem. Det var de, som var längst ner på den sociala rangskalan. Helt egendomslösa. Men mor var snäll mot dem.

Vi fortsätter upp i skogen. Och dessa stengärdsgårdar, till synes lite kors och tvärs. Jag försöker ta några bilder i den regngrå dagern. Det är vackert. Stenarnas mossor i färger genom hela grönskan mot markens gulbruna täcke av ek- och boklöv.

— Vad ser du för märkvärdigt? De otäcka stenarna med mossan har då jag aldrig sett något vackert i! Men här, där granskogen, ja inplanterad, nu står hög, har farmor berättat att hon varit med att svedjebränna och sedan så råg i askan. Björk, säger du, nej, den trivs inte här, inte tall heller.

Vi fortsätter och kommer till en timmervälta.

— Ja, jag har avverkat en del bok. Numera får man inte göra det utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd. De mindre går till massaved, men de stora, tjocka över 100-åriga bokarna exporteras till Danmark för parketttillverkning. Jag får ca 400:-/fastmeter.

När jag står där i bokskogen kommer osökt Fars ord i tankarna: ”Alla säger att det är så vackert i Dalarna, men då skulle ni se en bokskog i

maj.” För några år sedan upplevde jag bokskogen rätta tiden i maj, och visst är den otroligt vacker.

— Och här, säger Evald, och kliver ner i en stor, vid grop av minst en manshöjds djup och nu helt täckt av murgröna, i den här gropen hade torparen sin ko och själva bodde de i ett rum ovanpå.

Vi vänder om på den blöta stigen kantad av stengärdsgårdar. Ja, nog fick Far tidig träning att plocka sten.

Inne i den goda värmen står ett överdådigt kaffebord dukat i salen.

— Evald är ju ålderman i byn, och då måste man bjuda till kalas med några olika sorter, säger Ann-Marie anspråkslöst. Skulle jag räkna sorterna räcker antalet fingrar inte till.

— Vi har ju ändrat om lite’ här också, tagit bort en vägg. Det behövs inte så många sängplatser nu, endast två personer. Förr var vi 10—12 och lika många under den tidigare generationen. Uthusen har också byggts om, men nu står ladugården tom men undantag av några ungdjur, jag ska ju ha något att göra. Förr brukade vi ha 6—7 kor, några ungdjur, grisar och ett par hästar. Hur stor gården var när farfar köpte den vet jag inte, kanske 7—8 tunnland åker och en del skog. Näsum är ju en småbrukarbygd. Både far och jag har köpt till mark så nu är gården på ca 20 tunnland åker och 160 tunnland skog, men åkern är numera utarrenderad.

— Titta ut genom fönstret, förr såg vi hela Ivösjön, nu har skogen växt upp och vi ser endast en flik av den.

Ivösjön, som Far talade så mycket om. Var det minnet av den som fick honom att slå sig ner vid Siljan?

Jag gör ett besök på Näsums kyrkogård, vid Farfars och Farmors grav. På stenen står: Sven Mattsson född 1835 död 1916. Sissa Mattsson född 1845 död 1927. Farfar hörde jag inte så mycket om, men däremot berättade Far en hel del om Farmor. Hon var en mycket arbetsam och duktig person. Hon var också händig i vävstolen. I min ägo har jag en vit hellinneduk i 10 skaft vävd av henne.

Jag minns också de två sängtäckena, dubbla, fyllda med dun. Tyget hade Farmor vävt. Det enas ränder var melerade. Hur kunde hon färga garnet så? — Jo, sa Far, vi ungar fick sitta och knyta in ärtor i garnet. På dessa ställen tog inte färgen utan garnet förblev vitt. Och så fick vi repa av höns- och gåsfjädrar till fyllning i täcken och kuddar. Han berättade också om de stora korvarna och om de stora baken av surlimpor. Far

kunde aldrig förlika sig med tunnbrödet. Han skickade en gång några kakor hem till sin mor. Inom kort kom det ett paket från henne med surlimpor och med några rader:

..... ”stackars Mattes som ska äta sådant bröd”.

Men Far berättade också om andra förhållanden, som mycket upprörde även en barnasjäl. De gamla och fattiga, de som inte hade någon, som drog försorg om sig, såldes av kommunen på offentlig auktion till lägstbjudande. En liten, stackars backstugegumma kom till mor och bad henne: ”Snälla Sissa, låt mej få komma till dej?” Det fick hon, Farmor var godhjärtad, gumman behövde inte säljas på auktion.

Klasskillnaden var stor i Skåne i äldre tider. Far berättade också om hur det gick till vid en begravning. Kyrkan ligger högt på en kulle. Från tornet hade man god överblick på de olika byvägarna. När en självägande bonde skulle begravas, så började man ringa i kyrkklockorna när begravningsföljet lämnat gården och blev synligt på vägen. Om det gällde en torpare började klockringningen något 100-tal meter från kyrkan men för en backstugesittare blev det ingen ringning förrän följet kommit fram till kyrkan.

När jag lämnar Näsум, en bygd som varit befolkad sedan förhistorisk tid, kör jag på Ivösjöns västra sida efter att ha passerat Villands Vånga, ett namn som för alltid är förknippat med äppelblom.

— Du skulle se Villands Vånga med 1000-tals fruktträd, när de står i blom, sa Far, när jag beundrade den, som jag tyckte, stora trädgården hemma i blomningstid.

- o - o - o -

Vilka vägar Mattias tog när han lämnade sin hembygd är oklart. Men ett är säkert — det blev en hård kamp för levebrödet. Två av hans bröder utvandrade till Amerika. Kanske hade han själv sådana funderingar? Under någon tid arbetade han förmodligen på bruken vid Ivösjön och i Olofström. Som många andra från trakten var han en tid stenhuggare i Bohuslän. Arbetstiden var orimligt lång och ändå gick det inte ens att tjäna en krona om dagen. Men han förskaffade sig stor kunnighet i yrket och brukade säga: ”Jag hugger lika fint som Anders Filén i Gruddbo.” Han var Solleröns skickligaste stenhuggare. Vid martinugnarna i järnbruken i Bergslagen jobbade han någon tid, ett tungt och ohälsosamt ar-

bete. Från denna tid härstammar förmodligen hans skicklighet i smedjan. Sedan blev det några år i Jämtland, där de stora skogsavverkningarna pågick i slutet av förra seklet och där det behövdes nytt folk i de glest befolkade bygderna. Ströms Vattudal är ett namn, som verkligen fastnat i minnet från barndomen. Det var berättelserna om den för oss okända fjällvärlden, om myrar som lyste gula av hjortron, och vi som aldrig hade sett ett sådant bär, om hjortronsylten i de tre stora Rörstrandskrukorna. Men det var också den mer dramatiska berättelsen om Döda Fallet och Vild-Hussen, han som år 1796 vid arbetet med en ny flottningsled råkade tömma hela Ragundasjön på fyra timmar.

Något av ett ödets nyck var det nog, att Mattias några år in på 1900-talet kom att hamna på Sollerön och där började rota sig. Men länge förblev han en främmande fågel i Sollbyggarnas ögon.

*Ungdomsporträtt av
Mattias.*

Det var inte så mycket som hände på den isolerade Sollerön. När karlarna träffades uppe på "Båckan" (vid kyrkan) pratade de om de för årstiden aktuella sysslorna. — Har du hört något nytt? En vanlig fråga. Likaså när kvinnorna träffades, det var "fjoset" och andra praktiska göromål. — Har du hört något nytt? Någon kanske hade dött eller någon fått ett barn eller vad mera spännande — en förstgång, d v s lysning till äktenskap. Allt gick vid det gamla vanliga i en bygd där kontakterna med folk utanför sockengränsen var ytterst få, och där de längsta resorna gick till doktorn i Mora eller någon enstaka gång till Falun.

Men så en dag hände det något, som satte fart på tungorna. Det hade kommit en främling till ön. Nej, det var ingen gårdfarihandlare. Han ville arbeta. Inkvartering hade han fått i Jerklassgard. Det frågades, det pratades, det gissades. Vem var han och varifrån kom han? Och varför just till Sollerön? Misstänksamheten hos den jordbundna befolkningen mot långväga främlingar var stor.

I vissa avseenden — och för att vara aktuell — kan man kanske likna denna främling, som dök upp någonstans ifrån, vid dagens invandrare. — Solleröns förste?

Denne man kom att bli M A T T I A S med allt folket på Sollerön, en mångbetrodd och aktad man.

Hur Mattias' första tid på Sollerön tedde sig så här långt efteråt är oklart. Ett är dock säkert. Han arbetade hårdare än någon annan och med vad som stod till buds. Vid den här tiden pågick stordikningen på Rannmyren och där slet Mattias både hårt och länge. På vintrarna blev det skogsarbete. Tyvärr spottade han inte i glaset. Men något avgörande för honom hände den vinter han högg timmer tillsammans med Olans Ull, det har berättats för mig från två håll. Olans Ull, också en personlighet, kom snart underfund med vilken duktig arbetskarl Mattias var och därtill intelligent. De två trivdes tydligen tillsammans och Olans Ull lyckades övertala Mattias att bli helnykterist och medlem i Godtemplarlogen.

Vårt sena tack, Olans Ull!

Eftersom det är mycket svårt att objektivt skriva om sin egen Far, låter jag några av bygdens män berätta om vad de själva minns eller har hört berättas. Jag gick till Sven Johan, som med sina 102 år kunde berätta en hel del.

— Ja, även om minnet kan svika, så har jag inte glömt Mattias. Jag var visserligen endast en ung grabb när han kom hit, men med tiden lärde jag känna honom. Han var verkligen en föregångsman i mångt och mycket. Han hade många intressen, han var klok och kom att inta en framstående plats, det kan jag gott säga. Med tiden blev han ju också en betrodd kommunalman. Hans arbetsförmåga var mycket stor. Det var inom Godtemplarrörelsen, som jag mest kom i kontakt med honom, tänk vilka fina basarer han ordnade med. Jag beundrade honom. Och så var han ju så ”gäv” också, ja, hos kullorna. Det kan vara både sanning och dikt i det. Men det tog tid innan han kunde erövra Sarlas Karin, och med Sarlas Anders fick han det inte lätt. Och där kom Sven Johan in på en för den tiden känslig fråga.

Att någon Solleröbo, man eller kvinna, gifte sig med en utsocknes förekom nästan aldrig. Det blev därför säkert en stor sensation när Sarlas Anders dotter, ”gorskullan” Karin gifte sig med skåningen. Sarlas Anders var en typiskt jordnära man med praktisk läggning och med sinne för ekonomiska realiteter. Vad han innerst inne tänkte och tyckte är svårt att veta, men han var säkert inte glad åt att få en svärson till gården, som inte ägde ens ett enda tunnland jord eller skog. Detta bekräftas också av vad grannen, Bråttums Janne, hört berättas.

— Ja, Sarlas Anders hade svårt att acceptera Mattias, även om han måste ha insett vilken otrolig arbetskarl han var. Innan dagen grydde hade Mattias gjort kanske ett halvt dagsverke och i hans ögon var Sollerögubbarna närmast lata. Han var både en begåvad och rättskaffens människa, men han hade det säkert kämpigt med att få gehör för sina idéer. Själv minns jag, säger Janne, hur han grävde ner rösen och plockade sten med sina bara händer fast det var is i vattnet.

Jag har hört, att Gambel Arvid var en av dem, som hade jobbat tillsammans med Far i skogen.

— Ja, det stämmer, säger han. Det var vid Timberholen 1937. Vi avverkade ett Sarlasskifte, väldigt fin skog. Gamla Sarlas Anders berättade, att han med sin far svedjebränt och sått råg på denna mark. Gustav körde och Mattias och jag högg. Mattias var uppe först varje morgon,

gjorde upp eld och ordnade med mat och innan det började ljusna, var han på väg ut på skiftet. Han var väldigt ivrig. Mattias skulle alltid ta ett par träd till, när vi tyckte det var dags att gå hem, och för honom blev det någon timme extra nästan varje kväll. Det var kolsvart när han kom. Det hände att han sa: ”Jag skulle väl inte behöva slita så här”, men det var glömt till nästa dag. Hur han orkade begriper jag inte, han var ju över 60 år. Vi hade förstås ingen köksa. Mattias stod också för matlagningen, han var duktig och inte var han snål heller. Han köpte bl a upp hela lådor med torkad, blandad frukt och kokade en 10-liters gryta åt gången med den härligaste soppa. Mat fick vi och kojan var också bra, vi frös inte och förtjänsten — ja, sådär 4—5 kronor per dag. Vi var inte vana vid mer och klagade inte.

Har du hört historien om hur det gick till när Sarlas Anders skulle lära Mattias att hässa hö? Man skulle ju ”kämbo” (kamma) höet. Hur än Mattias gjorde så dög det inte. Vid ett tillfälle, när Sarlas Anders var bakom hässjan, passade Mattias på att byta ”kämbo”. — Kom nu och känn på den här, sa Mattias. — Den är alldeles för hård, blev svaret. — Ja, men det är du själv som gjort den, din jäkel.

- o - o - o -

De två hade det inte lätt med varandra. Åsikterna gick för det mesta isär. Några hjärtliga relationer mellan dem blev det aldrig. Det var många hårda ord som växlades, och som barn led man mycket av detta, och Mors ställning var säkert svår. Det är därför glädjande, att nu så långt efter bådads död få opartiskt belyst Morfars med tiden ändrade uppfattning om Far. Bond Erik, som hjälpt mig med att få fram en del dokumentation om Far ur kommunala protokoll o dyl, har berättat om ett talesätt efter Morfar. ”Ä a Mattias sagt ä ä tror i o.” (Det har Mattias sagt och det tror jag också).

Mattias kom med nya idéer om hur jordbruket skulle skötas. Redskapen var ju primitiva och tegarna små. Med okuvlig energi satte han igång med att gräva ner stenrösen. Ett exempel på hans imponerande arbetsinsats för att kunna sköta jorden mera rationellt må nämnas. Ur Lantbrukstidskrift för Dalarna utgiven av Kopparbergs läns hushållningssällskap, nr 4 1947, ett nummer som ger stor plats åt Solleröns jordbruksproblem, saxar jag följande:

”Jag röstade på skiftet för pojkens skull, säger den grånade odlaren, Mattias Svensson, som kom till Sollerön för ca 47 år sedan, och var den första, som bröt upp solleröjorden med en Oliverplog. Mattias Svensson vill inte att sonen Gustaf skall fortsätta att frakta redskapen mellan de 34 åkrarna utan så småningom få åkerarealen mera samlad. Ungefär en kilometer från gården har Svensson nu fyra av gårdens nio hektar åker. Där har han också grävt ned stora mängder sten, berättar han, 2 400 meter diken, 1,2 m djupa och 1 m breda, till en tredjedel fyllda med sten och i botten torv. Där har han nu öns största åkerskifte, 2 hektar. Före hans odlingsarbete var skiftet fördelat på 35—40 bitar.”

Nu introducerades andra modernare redskap. Mattias var bland de allra första att skaffa gödselspridare och radsåningsmaskin. Och den lilla

Mattias Svensson med hustrun Sarlas Karin och barnen Gustav, Bror och Anna. Foto: Bond Johan Andersson.

årderbillen, som han lärde Solleröborna att använda, blev en succé. Men när han insisterade på att slåttern skulle börja några veckor tidigare än brukligt, då gräset ur näringssynpunkt var som bäst, blev det stora protester. Sådana nymodigheter passade inte Sollerögubbarna och givetvis inte Sarlas Anders — Morfar. Jag kommer ihåg en gång när Morfar med darrande stämma sa: ”Isn karrn födarver åltijop.” (Den här karlen för-därvar alltihop).

Skiftet, som det berättas om här, heter Sturnistäpp. Det ligger i södra delen av byn. Avtagsvägen dit går mellan Svängard och Tomtgard. Vid Tomtbrunnen vattnades hästarna och där hämtades vatten för kaffekokning, när vi arbetade ute på åkern. Otaliga gånger har jag gått, cyklat eller åkt efter häst denna väg under flera decennier. Det är många minnen, som kommer över mig nu, när jag efter ca 40—45 år går på markerna, som givetvis förändrats. Jag sitter en stund på ladutrappan och tänker på alla räfstagen och på alla sädeskärvar, som tagits upp efter Morfar med lien, han var otrolig att hantera den. Det erkännandet gav också Far. Eldstaden, där vi kokade kaffe, finns delvis kvar. Storröset, ett resultat av Fars gärning har sjunkit ihop, men finns där ändå i sin imponerande storlek. Säkert ca 100 m långt och över 10 m brett och minst 2 m högt. Det fanns inga grävskopor då. Han gjorde det med hacka, spett och spade.

Jag minns något annat också. Framför mig kan jag tydligt se Mor komma kånkande med oket över axlarna och två vattenhinkar den långa vägen från Sörbugard, ca 400 m, till korna, som stod tjudrade här i Sturnistäpp. Det kunde bli både två och tre vändor hon fick göra.

När jag lämnar Sturnistäpp tittar jag in hos grannen, Svän Arvid. Med sitt goda minne har han säkert något att berätta.

— Ja, jag minns hur vi småpojkar brukade gå och titta på hur Mattias grävde där i Sturnistäpp. Han brukade skoja lite' med oss ibland. Mattias var verksam på många sätt. Omkring 1928—1930 var det stora avverkningar i Garberg. Över 100-talet man arbetade där. Jag högg åt Korsnäs, Mattias körde åt Bergslaget. Eftersom han var verksam inom Kooperativa ordnade han med transporter dit upp och försäljning av diverse förnödenheter. Han tog upp hela silltunnor, fläsklårar, kaffe, socker, mjöl, snus och tobak. Det var också fotogen, diverse redskap och klädesplagg. Lindgren hade byggt en särskild koja för ändamålet. Det kom även Järnakarlar dit och handlade.

Genom sin verksamhet inom Föreläsningsföreningen, Mattias var ju ordförande i många år, vågar jag nog säga, att han bidrog till att höja bildningsnivån hos Soldbyggarna. Själv minns jag med glädje högtidsstunderna med upptäcktsresanden Sten Bergman och vissångerskan Margareta Kjellberg. Men uppdraget var ju förenat med rent praktiska bestyr också. Föredragshållarna måste mötas och innan busstrafiken började, var det att ställa upp med hästskjuts vid järnvägsstationen i Vika. Sedan gällde det att ordna med inkvartering.

Vi får heller inte glömma hans intresse för fruktodling. Tillsammans med bl a Bälter Anders och Ryss Nils bildades Sollerö Planteringsällskap. Nedanför vad vi förr kallade mejeriet ordnade de med en plantskola. De sålde träd och det planterades ca 8—10 vid nästan varje gård. De träd som ingen köpte, satte de sedan ut vid vägen Gruddbo-Bengtsarvet. En del av dem finns fortfarande kvar, men de skulle behöva en bättre omvårdnad. Särskilda dagar arrangerades, då de nyblivna fruktodlarna fick lära sig hur de skulle beskära träden.

Oj, det finns mycket att säga om Mattias, slutar Arvid, vet du förresten att det var han som ordnade med den första flaggstången till godtemplarhuset? Jag minns när han kom körande över sjön med den.

- o - o - o -

Far trodde nog på jordbrukets framtid — i det längsta. Men han förstod, att skulle slitet ge någon utdelning, så måste det rationaliseras och nya metoder tillämpas. Han läste ivrigt den litteratur, som fanns att tillgå och som ombud för Hushållningssällskapet deltog han i olika odlingsförsök. Från denna institution kom också råd om bekämpning av skadeinsekter på fruktträd och om betning av utsäde, och utrustning och bekämpningsmedel deponerades på gården. Denna utrustning användes flitigt av många Solleröbor, men att det skulle vara förenat med hälsorisker att handskas med dessa kemikalier visste eller tänkte ingen, och allra minst Far, på.

Far var så otroligt ivrig. För att hinna allt han ville var han uppe i ottan. Ut på åker och äng med olika redskap alltefter årstiden, kom hem när andra gubbar knappt vaknat — något som han brukade ironisera över. Då gällde det att ha frukosten klar och matsäcken packad för en dag på åkern för oss alla.

Från sin hembygd var han van vid odling av bär och grönsaker. Jordgubbar kunde ge ett tillskott till kassan och det var inte ovanligt, att han före frukost hade plockat 20—30 liter till försäljning. De brysselska körsbären, som han introducerade och som var så otroligt goda, gav också några kronor, 100 liter på ett enda träd ett år. Tyvärr så klarade inte dessa träd de hårda vintrarna på 40-talet. Att hantera en spade och göra ett fint grönsaksland med skurna kanter fick jag lära mig, men till att hålla i en yxa och hugga ved — där sattes det stopp. ”Det är en skam för en karl, om en kvinna måste stå på vedbacken och hugga ved”, brukade han säga. På senare år har jag lärt mig den konsten.

För min inre syn kan jag se bilden av Far plöjande med två hästar, tömmarna över axlarna och händerna på plogen. Han tyckte att det var skräp av den, som inte ensam kunde klara av en enda häst och plog. När det inte var sådd- eller skördetid pågick ofta förbättringsarbeten. Uthusen byggdes om och till. Ett bevis på Fars skicklighet i stenhuggeri är den imponerande källaren under logen. Ladugården moderniserades i etapper. Frågan är om inte den mest arbetsbesparande förändringen skedde i okt. 1932. Då försågs både kök och ladugård med rinnande kallt vatten. Och den stora nymodigheten, bland byttor och annat i ladugården — en d u s c h — kall, men ändå!

Ett arbete, som tilldrog sig stor nyfikenhet och ansågs vara närmast ogenomförbart, må också nämnas. Far ville förse stugan med centralvärme och pannrum skulle göras under huset. Grundstenarna på ena sidan baxades undan en efter en och med hacka, spett och spade fylldes den ena skottkärran efter den andra med jord. Då öppningen blev så stor att man kunde få ner en dyngkärra lastades jorden i den och hästen fick dra upp lasset. När stugan stod uppallad med domkrafter i två hörn, minns jag, att Gustav tyckte det kunde vara nog. Men Far ville fortsätta, det blev det tredje hörnet också. De lyckades! Det blev plats för både ett förråd, pannrum, tvättstuga och torkrum.

Det finns många exempel i mitt eget minne om Fars idoghet. Ytterligare ett.

Det är en grå kulen höstdag, det är småregn i luften. Han är över 70 år och gräver ner rösen på skiftet vänster om Markusgard. Jag går dit med kaffe till honom. Blåblusen är tung av väta och med de bara händerna plockar han sten efter sten i den kalla, blöta jorden. Jag tycker han

ska sluta och gå hem. Nej, det vill han inte. Då kommer Markus Anders och tittar på honom och säger belåtet:

”Ita bi bra a mi ä då laga skjyftä bi klart.” (Det här blir bra för mig när laga skiftet blir klart). Far rätade på ryggen en stund, tänkte kanske något — men fortsatte!

Far tyckte om att läsa, det blev en stund varje kväll. Han lånade böcker på biblioteket, det lilla, som var inrymt i Godtemplarhuset, och som han även skötte en tid. Vad som hände ute i världen intresserade honom mycket. Han ville att också vi skulle läsa, lära oss något om olika författare, ägna oss åt något allmänbildande, t ex studiecirkelverksamhet. Meningslöst flams gillade han inte. Man fick lära sig att lyda, att vara arbetsam och han fordrade, att man skulle vara duktig i det man företog sig. Själv hade jag stor respekt för honom.

Men han ville oss så väl och han kunde komma med fina överraskningar. Jag glömmer t ex aldrig den vackra broschen, som jag som mycket ung flicka, fick av honom. Den hade han köpt i Falun och den var nog inte billig. Den pryder ännu sin plats.

”Och glöm aldrig att hälsa eller tacka”, den maningen upprepade han ofta. Han kunde aldrig förlika sig med Solleröbornas brist på denna naturliga artighet.

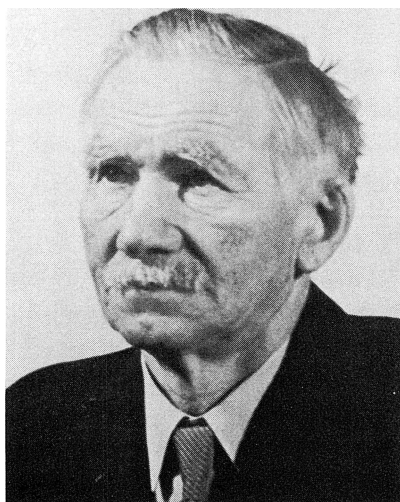
- o - o - o -

Att Mattias var en utåtriktad personlighet och med intresse för socknens kommunala angelägenheter framgår av de många uppdrag, som anförtroddes honom. Han hade lätt för att uttrycka sig i både tal och skrift. Orädd som han var att yttra sig i offentliga sammanhang, att stå för sina åsikter och med sitt skånska idiom, talade han inte för döva öron.

Mattias var en av initiativtagarna till Sollerö Kooperativa Handelsförening och var föreningens ordförande från starten 1916 och under många år. Samma år blev han invald i kommunalnämnden och kommunens första fullmäktige 1919. Med undantag av någon enstaka mandatperiod var han ledamot av dessa förvaltningar till 1940. Under hela 20-talet var han verksam i arbetslöshetskommittén. Vidare ortsombud för statliga bostadslån, ledamot av fattigvårdsstyrelsen, valnämnden och mantalsskrivningskommittén. Han engagerade sig i jordbrukets organisationer, vidare distriktsordförande och lantbruksombud för Hushåll-

ningssällskapet. Från senare delen av 20-talet och fram till 1947 var han kassör för Sollerö Erkända Lokalsjukkassa. Detta uppdrag tog mycket tid i anspråk och fordrade också finkänslighet, eftersom det gav en viss inblick i medlemmarnas ekonomi. Alla hade inte pengar att betala avgiften i rätt tid och de bad att inte bli strukna. Far, som kände medlidande med dem, förskotterade och förlorade också en hel del. Hans helhjärtade engagemang i den tidens helt frivilliga sjukkassa var ett gott exempel bland flera andra på hans ideella läggning. Folk kunde komma instövlande i stugan från tidig morgon till sena kvällen och frågade efter Mattias i alla möjliga ärenden. Men hon, som började komma lagom till julaftonens eftermiddagskaffe för att betala sjukkassan, blev med tiden vän-tad.

Mattias var synnerligen principfast i ett avseende — folk som inte ville arbeta fick skylla sig själva. Hans uttalanden i olika sammanhang kryddades ofta av citat och passande i detta sammanhang var ju — ”Som man sår får man skörda” eller ännu hårdare — ”Den, som inte vill arbeta, skall heller inte äta”.

Bonden och kommunal mannen.

Far ville gärna att vi skulle få se något utanför den egna bygden. När Bror 1947 var på sin första långa resa i USA, dog vår Mor helt hastigt. Det var ett hårt slag. Senare, när Bror började intressera mig för en resa till Amerika, var jag dock tveksam. Jag tänkte på min gamla, krassliga Far. Jag arbetade då på annan ort, jag skrev ett brev till honom och bad om ett råd. Det kom ett svar — ”mitt råd är — RES”. Så blev det också. Tack för det rådet, Far, och för mycket annat.

Året är 1951. Sedan närmare två år tillbaka befinner jag mig i Amerika. Ett telegram med det tråkiga beskedet att Far är svårt sjuk gör att mina planer ändras och det blir ett uppbrott. Väl hemma på Sollerön igen möts jag av en glad Far som säger: ”Jag bad till Gud, att jag skulle få leva så att jag fick se dig igen.” Han kryade på sig och fick ytterligare en tid att verka.

Far gav aldrig upp. Han ville arbeta, arbeta och åter arbeta. Detta framgår också av ett minne från hans senare år. Han höll på med att ta av potatisblasten. Då hände något. En magblödning. Jag ringde efter ambulansen. — ”Nej, vänta ett tag, jag är inte färdig med blasten än.”

Även om sjukdomen tärde på Fars kropp bröts hans andliga spänst aldrig ner. Det är klart dokumenterat i hans brevskrivning. Hans säkra och vårdade handstil var oförändrat densamma genom åren. Språket var kortfattat klart och uttrycksfullt. Det gäller även för det brev, som Bror plockat fram skrivet 1952 och på vilket han gjort noteringen ”Sista brevet från Far”.

Brevet handlar främst om familjenära händelser, ”att Gustav har kommit hem från skogen, förtjänsten har varit god, vintern likaså utmärkt”. Han har börjat satsa lite’ på köp av aktier, i Asea och Volvo, med kommentaren — ”ja, nog har jag observerat kursfallen på börsen, men det tar jag med samma lugn som på den tiden man spelade femkort”. Han kommenterar det pågående laga skiftet och är orolig för att det ska ta alldeles orimligt lång tid att genomföra. Även fåbodarna bekymrar: — ”Hur Björka kommer att gestalta sig är mer än ovisst — det kan bli några få storgårdar, ty de får ej något statsbidrag.” (Diskuterades det en utflyttning till fåbodarna??) Hur kunde dessa grovarbetarhänder, mest vana vid spett, spade, timmersax hantera pennan med sådan precision. Berodde det möjligen på att händerna inte haft en chans att stelna till, långa arbetsdagar, ingen semester, ingen pensionering.

Mattias var en annorlunda personlighet. Han valde inte sitt yrke. Om-

ständigheterna gjorde att han blev jordbrukare — men han hade andra visioner. Visioner som låg nästan ljusår från verkligheten. Stjärnorna — och vad som fanns bortom, ute i den oändliga rymden. En stjärnklar kväll, han visar på olika stjärnbilder, han iakttar fascinerad, kanske drömmer han sig bort till det han helst hade velat bli — A s t r o n o m — eller? Kanske steget inte är så långt till det andra: ”Jag skulle nog ha blivit präst”, brukade han säga, ”och då skulle jag ha predikat så inget öga hade varit torrt.”

Visioner och verklighet går inte alltid hand i hand.

En vacker sommardag i juli 1953 fick Mattias sluta sitt strävsamma liv.

Sarlas Anna